

Номінація родильного обряду в говірках Олевського району Житомирської області

Екзаменаційний проект
з актуальних проблем сучасної лінгвістики
студентки 61 групи
Левківської Н.

Викладач доцент Т.Є.Недашківська

План

Вступ

Розділ 1. Традиційний родильний обряд як об'єкт наукового дослідження

- Історія дослідження традиційного родильного обряду
- Структура поліського родильного обряду
- Етнографічні джерела про родильний обряд
- Лінгвістична репрезентація родильного обряду

Розділ 2. Номінація традиційного родильного обряду в говірках
Олевського району Житомирської області

2.1. Назви етапів родильного обряду

2.2. Назви осіб, які беруть участь у родильному обряді

2.3. Назви предметів, які використовують у родильному обряді

2.4. Назви родильних обрядодій

Висновки

Список використаної літератури

Додатки

Додаток А. Алфавітний покажчик аналізованих назв

Додаток Б. Програма-питальник для збирання діалектного матеріалу

Використана література

- 1) Аркушин Г. Словник західнополіських говірок: У 2-х т. т. — Луцьк: Ред.-вид. від. «Вежа» Волинського державного університету імені Лесі Українки, 2000. — Т.1. — 354 с.; Т.2. — 458 с.
- 2) Атлас української мови: у 3 т. — Т. II: Волинь, Наддністрянщина, Закарпаття і суміжні землі. — К. : Наук. думка, 1988. — 520 с.
- 3) Атлас української мови: У 3-х т. т. — Т. 1. — К., 1984. — 495 с.; Т. 2. — К., 1988. — 520 с.; Т. 3. — К., 2002. — 274 с.
- 4) Бігусяк М. В. Лексика традиційних сімейних обрядів у гуцульському говорі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук / Прикарпатський університет ім. В. Стефаника / М. В. Бігусяк. — Івано-Франківськ, 1997.
- 5) Бігусяк М. З лексики родильного обряду у гуцульських говірках / М. Бігусяк // Український діалектологічний збірник. — К., 1997. — Кн. 3. — С. 293-301.

Продовження

- 6) Білецький-Носенко П. Словник української мови. – К., 1966. – 423 с.
- 7) Богдан Світлана. Назви дітей у західнополіських говірках Полісся: мова, культура, історія. – Київ, 1996. – С. 134 – 139.
- 8) Валенцова М. М. Родины / М. М. Валенцова // Восточнославянский этнолингвистический сборник. Исследования и материалы. – М., 2001. – 496 с.
- 9) Василенко К. Е. Золоті зерна. – К.: Молодь, 1963. – С. 62-69.
- 10) Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К., 2004. – 1440 с.

-
- 11) Войтович В. Українська міфологія. – К.: Либідь, 2002. – 664 с.
  - 12) Гаврилюк Н. К. Досвід історико-етнографічного картографування родильних звичаїв та обрядів українців II Народна творчість та етнографія, 1978. - № 1. – С. 18-27.
  - 13) Гаврилюк Н. К. Картографирование явлений духовной культуры (по материалам родильной обрядности украинцев). – Киев, 1981. – 279 с.
  - 14) Гаврилюк Наталія. Формули-міфи про народження дітей (До ареальної характеристики по українському Поліссі і суміжних територіях) // Проблеми сучасної ареології. – Київ, 1994. – С. 332 – 339.
  - 15) Гвоздевич С. Із польових записів про родильну обрядовість / С. Гвоздевич // Діалектологічні студії. 6: Лінгвістичний атлас – від створення до інтерпретації / відп. ред. П. Гриценко, Н. Хобзей. – Л., 2006. – С. 357-368.

- 16) Гвоздевич Стефанія. Родильна обрядовість поліщуків // Полісся України: матеріали історико-етнографічного дослідження Вип. 1. Київське Полісся. 1994. – Львів, 1997. – С. 164-171.
- 17) Глуховцева К., Лєснова В., Ніколаєнко І., Терновська Т., Ужченко В. Словник українських східнословобожанських говірок. – Луганськ, 2002. – 233 с.
- 18) Горбач О. Північнобуковинська гуцульська говірка і діалектний словник с. Бродина, пов. Радівці (Румунія) / О. Горбач // Горбач О. Зібрані статті. VIII. Історія мови. Діалектологія. Лексикологія. – Мюнхен, 1977. – С. 123-251.
- 19) Гриценко П. Ю. Дослідження лексики українських говорів // Мовознавство. – 1984. - № 5.
- 20) Гриценко П. Ю. Етнолінгвістика // Українська мова. Енциклопедія. – Київ, 2000. – С. 164.

-
- 21) Грушевський М. Дитина у звичаях і віруваннях українського народу / М. Грушевський. – К. : Либідь, 2006. – 256 с. : іл.
  - 22) Дзендзелівський І. О. Лінгвістичний атлас українських народних говірок Закарпатської області УРСР. – Ч. 1-3. – Ужгород, 1958-1993.
  - 23) Діалектна мова: суч. стан і динаміка в часі. До 100-річчя професора Ф. Т. Жилка. Тези доповідей міжнародної наукової конференції (5-7 березня 2008 р., Київ). – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2008. – 224 с.
  - 24) Діалектологічні студії. 8: Говори південно-західного наріччя/ Відп. ред. П. Гриценко, Н. Хобзей. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, 2009. – 372 с.
  - 25) Дроботенко В. Ю., Омельченко З. Л. Словник родинної обрядової лексики східностепових українських говірок // Лінгвістичні студії. Збірник наукових праць.- Вип. 2. – Донецьк, 1996. – С. 264 – 269.

-
- 26) Енциклопедія українознавства / Головний редактор проф. д-р Володимир Кубійович. – Перевидання в Україні. – Львів. – Т. 1-Ю. – 1993-2000.
- 27) Етимологічний словник української мови / За ред. О. С. Мельничука. У 7 т. т. – Т. 1. – К., 1982. – 632 с.; Т. 2. – К., 602 с.; Т. 3. – К., 1989. – 552 с.; Т. 4. – К., 2003. – 656 с.; Т. 5. – К., 2006. – 704 с.
- 28) Етнографія України: Навч. посібник / За ред. С. А. Макарчика. – Львів: світ, 1994. – 520 с.
- 29) Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика: деякі аспекти дослідження // Мовознавство. – 2001. – № 5.
- 30) Ковальчук О.В. Українське народознавство: Книга для вчителя. – К.: Освіта, 1994. – С. 58-63.

-
- 31) Козачук Г. О. Лінгвоетнографічне дослідження діалектної лексики // Полісся: мова, культура, історія. – К., 1996.
  - 32) Комар В.Т. Народні звичаї Полісся. – Житомир: Відлуння, 1994. – 64 с. (спеціальний випуск).
  - 33) Конобродська В. Л. Етнолінгвістичний аспект дослідження традиційної культур // Волинь-Житомирщина: Історико-філологічний збірник з регіональних проблем. – Житомир, - 2001. - № 6.
  - 34) Лисенко П. С. Словник діалектної лексики середнього і східного Полісся. – К., 1974. – 60 с.
  - 35) Лозко Г. Українське народознавство. – К., 1995. – 368 с.

-
- 36) Народ скаже _ як зав'яже. _ К.: Веселка, 1971.
- 37) Народні звичаї Полісся. _ Житомир: Обл. друкарня, 1994.
- 38) Олексій Жиленко. Куди ведеш, Чумацький шлях?. - Полтава: Обласне державно-громадське видавництво «Полтавський літератор», 1993. _ С. 53-97.
- 39) Повір'я. _ К.: Т-во «Знання» України, 1992. _ 48 с. С. 44-45
- 40) Скуратівський В. Берегиня. _ К. : Радянський письменник, 1987. _ С.52-57.
- 41) Скуратівський В. Т. Посвіт: Худож. оповіді, новели. _ К.: Молодь, 1988. _ 176 с. : іл.
- 42) Словник символів / За заг. ред. О. Потапенка, М. Дмитренка. _ К., 1997. _ 156 с.

-
- 43) Толстой Н. И. О лингвистическом изучении Полесья // Полесье (Лингвистика. Археология. Топонимика). – М., 1968.
- 44) Толстой Н. И. Слово в обрядовом контексте // Славянское языкознание. XI Международный съезд славистов. – М., 1993.
- 45) Топоров В. Исследования в области славянских древностей. – М., 1974.
- 46) Українознавство: Посібник/ Уклад.: В.Я.Мацюк, В.Г. Пугач. – К.: Зодіак – ЕКО, 1994. – 399 с. – Бібліогр. – С. 397-398.
- 47) Українське народознавство: Навч. посібник / За ред. С. П. Павлюка, Г. Й. Горинь, Р. Ф. Кирчіва. – Львів: Фенікс, 1994. – 608 с.

-
- 48) Українські традиції і звичаї/ Авт. – упорядники В.М.Скляренко, А.С.Шуклінова, В.В.Сядро; Худож. – ілюстратор В.М.Юденко; Худож. – оформлювач Л.Д.Кирпич-Осипова. – Харків: Фоліо, 2006. – С. 185-197.
- 49) Українці: Свята. Традиції. Звичаї/ Уклад. І.Коверець. – Донецьк: Альфа – Прес, 2004. – С. 3-45.
- 50) Чайківська В. Т., Шевчук А.М. Роде наш красний... Народознавство в школі. Житомир: Редакційно-видавниче державне підприємство «Льонок», 1995. – С. 94-97, С. 102-104.
- 51) Чубинський П.П. Мудрість віків (Українське народознавство у творчій спадщині Павла Чубинського): У 2 кн.: - К.: Мистецтво, 1995. – Кн. 2. – С. 62- 74.
- 52) Шило Г. Наддністрянський регіональний словник / Г. Шило. – Л., 2008 (Серія «Діалектологічна скриня»). – 288 с.
- 53) Ярещенко А. Етнографічні особливості України // Українські традиції. – Харків., 2003.

Визначення

Обряд – сукупність усталених звичаєм дій, пов'язаних із побутовими традиціями або з виконанням релігійних настанов, котрі відбивають усталені зв'язки людей з природою та поміж собою.

Проблемні питання

- фіксація лексики обрядового коду, назв дійств і предметів, лексики народних вірувань;
- установлення принципів і моделей культурної мотивації, що лежать в основі номінацій дій, обрядових персонажів, предметів, реалій;
- записування особливостей мовлення традиційної культури.

Об'єктом дослідження є родильний обряд у говірках Олевського району Житомирської області.

Предметом дослідження є виявлення лексики в системі звичаїв та обрядів Олевського району Житомирської області, склад, семантична структура, мотиви номінації лексики обряду народження та хрещення дитини; наявність у мові родильного обряду фразеологічних одиниць, що відбивають народні вірування й разом з апелятивами засвідчують значимість мотиву номінації.

**Мета дослідження - проаналізувати
лексику родильного обряду в
середньополіських говірках
Олевського району Житомирської
області з урахуванням традиційної
матеріальної та духовної культури
діалектоносіїв.**

Завдання

- 1) зафіксувати лексику та фразеологію, яка репрезентує північний комплекс традиційних сімейних обрядів родини;
- 2) визначити склад, структурну організацію та семантику обрядової лексики;
- 3) з'ясувати мотиви номінації та активність їх вияву в досліджуваній групі лексики;
- 4) окреслити зв'язки лексики говірок Олевського району Житомирської області з відповідними лексичними одиницями інших українських, зокрема поліських, діалектів;
- 5) здійснити запис родильного обряду в Олевському районі Житомирської області.

Цим питанням займалися
багато вчених, серед них – це О.
Потебня, М. Сумцов, Ф. Вовк, М.
Толстой, О. Трубачов, Я.
Закревська, П. Гриценко, Й.
Дзендзелівський, І. Сабадош, Б.
Фалінська та ін.

Історія дослідження традиційного родового обряду

- У давні часи українці жили великими сім'ями (дворищами), які складались із трьох-чотирьох поколінь;
- починаючи з середини XVIII ст. великі патріархальні сім'ї розпадаються на малі, тобто такі, що складаються з батьків та дітей;
- велике значення в сім'ї приділяється родовому обряду;
- - родові звичаї українців надзвичайно багаті, а тому цікавили багатьох дослідників і досить докладно зафіксовані в етнографічній літературі.

Продовження

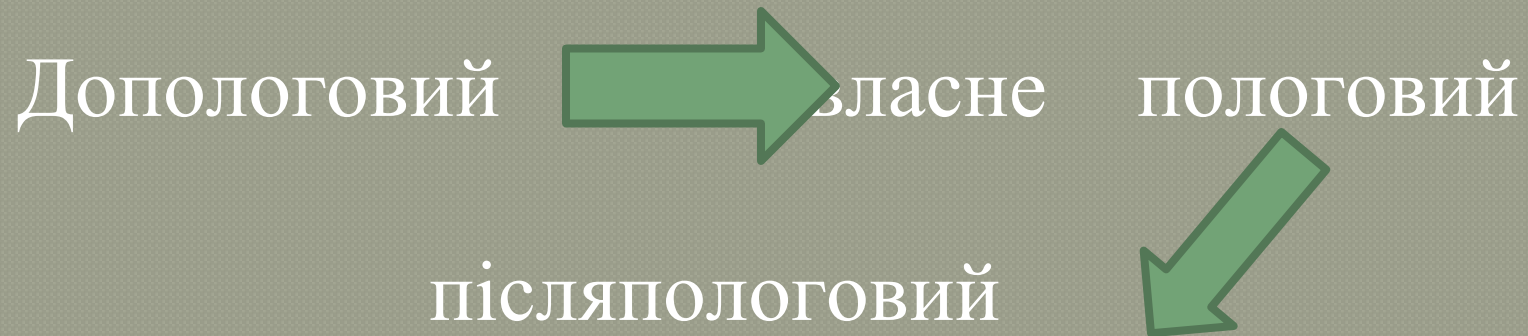

Серед публікацій на цю тему можна назвати праці І. Франка «Любові вірування на Підгір'ї» (1898), К. Ящуржинського «Повір'я і обрядовості родин та хрестин» (1893), М. Дерлиці «Селянські діти» (1898), М. Сумцова «Про слов'янські народні погляди на новонародженому дитину» (1880), Н. Гаврилюк «Картографування явищ духовної культури: за матеріалами родильної обрядовості українців» (1981) та ін.

-

Структура поліського родового обряду

На позначення допологового етапу інформатори використовують лексему вагітна (с. Варварівка, с. Рудня-Бистра), в положенні (с. Заборочче), беременна (с. Ковальово), повна (с. Лопатичі), при надії (с. Корощино), пузата (с. Варварівка)

У с. Лопатичі, с. Ковальово Олевського району на жінку, яка приймає пологи говорять *баба-бранка*. У лексикографічних працях, які репрезентують матеріал із східнополіських та середньополіських говірок, наявна лексема *бранка*, що означає хвороба бджіл. Як зазначають етимологи, бранка є запозиченням з польської [brzana], [брянка], виведення польських форм від лат. *muraena* «мурена». Лексема утворена суфіксальним способом.

Актуальне завдання сучасної
української діалектології –
повне комплексне
дослідження обрядової
лексики усіх діалектних зон
України за єдиною програмою

Дякую за увагу!!!